

Kronika

TOMAŽ ŠALAMUN, IMRE

Književnost

Komaj izide pri eni založbi Šalamunova pesniška zbirka, ko trka na vrata sosednje založbe že druga. Tako imamo pred sabo v pol leta dve avtorjevi zbirki. Poleg Sokola se sedaj postavlja pred bralca nova: Imre,* katere naslov bi še najbolj ustrezal madžarskemu moškemu imenu.

Šalamunove pesniške zbirke si slede s premajhnim časovnim razmikom ali s preveliko ustvarjalnostjo, da bi bilo v nekaj letih mogoče opaziti bistven revolucionarni premik, ki bi znotraj že znane, individualno-revolucionarne poetike (Poker, Namen pelerine) pritegnil bralca z novimi izkoriščanji besednega gradiva, z novimi aktualizacijami sveta in človekovega položaja v njem. Zadnje tri zbirke: Arena, Sokol, Imre pomenijo prej variacije v okviru iste teme, poetike, ubeseditvenih postopkov, kot pa stopnjevano ustvarjalno zavest, jasni, opazni razvoj, zorenje in kar je še podobnih izrazov. Šalamunova zbirka Imre prinaša vrsto tekstovno urejenih sporočil, s splošno znano, klasično formo, npr. sonet, le da se besedni material ne podreja verzni strukturi klasične poetike, ampak je v shemo potisnjena določena dolžina kontinuiranega proznega sporočila, ki jemlje klasično shemo kvartin in tercijn zgolj kot vizualno sceno (Bogovi). Podoben postopek je Tomaž Šalamun že izkoriščal, npr. v Areni.

Ob urejena pesniška sporočila bi v zbirki Imre sodila na drugo mesto neurejena, vendar s samostojnim naslovom. Sem bi po svoji zgradbi lahko šteli približno polovico tekstov. Med njimi zavzemajo vidnejše mesto pesniške reportaže, če lahko tako imenuje-

mo prozna, enopomenska sporočila v obliki nekaj strani obsegajočih verzov. Take reportaže izrabljajo zgolj informativno vrednost besede; njihovo bistvo ni niti v rušenju sintaktičnih pravil jezika niti izrabljanju metaforične vrednosti besed; pesniška reportaža, ki je bila opazna sestavina npr. v zbirki Sokol, poroča največkrat o kaki komični, klovnski sceni: njeni akterji so vedno isti: pesnik, Garuška, Ana in morda še kdo. Reportaža nakopiči vrsto scen, faktov, jim da navidez pustolovsko drzno ozadje in s posameznimi asociacijami, geografsko-opisnimi konkretizacijami ustvarja vtis planetarnega doživljanja sveta (Painted Desert, Tepci!, Michael Waltuch). Ob izrabljanju in uvrščanju zgodovinsko konkretnih oseb v lastno poetiko in hkrati pesniško pomensko in ideološko demontažo se tudi v zbirki Imre srečamo z že znanimi lastnostmi Šalamunove poetike (Labodi, Nežnim očem bambija, svetemu očetu, Ritem drobnih bakrenih kril, Splendid fascist dreams). V tekstu 1/1/1973, noveletni voščilnici svetu, bi ob egocentrični viziji sveta zlahka opazili agitacijsko izrabo pesniškega sporočila: »Dobro jutro, ljubi mladi slovenski pesniki, / ne se pustiti zastrašiti!« (str. 63)

Zadnji tip tekstov v zbirki Imre so kratki, nekajvrstični teksti, brez naslova, večkrat brez logično pomenske povezave in s samostojnimi sintagmami sestavljajo največkrat metaforo.

Šalamunova nova zbirka Imre nam prinaša sicer nove tekste, vendar je glede na že znano in priznано lastno poetiko njena inovativnost majhna, saj se ne srečamo z nobenim vidnejšim pojavom, ki bi lahko nakazal smer stopnjevanemu razvoju in pomeni glede na zbirko Sokol celo korak nazaj. Kar bralec hitro opazi, je ravno odsotnost ustvarjalne moči, ki bi z novim ustvar-

jalnim sunkom napovedovala opaznejše premike v lastni poetiki. To pa je po eni strani razumljivo, saj se v nekaj letih posameznikova poetika ne more bistveno spremeniti, ali natančneje: poetika Tomaža Salamuna se v zadnjih nekaj zbirkah ni spremenila, s tem pa postaja tudi za bralca manj zanimiva.

JANEZ ŠVAJNCER, KO ZORI ČLOVEK

Med rednimi knjigami Prešernove družbe za leto 1974 je izšla knjiga Janeza Švajncerja *Ko zori človek* s podnaslovom *Izpoved nekega življenja*. Na retrospektivni fabuli sloneč tekst, v katerem pripoveduje v prvi osebi mlad zakonec o svojem »življenjskem zorenju«, že po nekaj straneh opozori bralca na t. i. zgodbo, ki jo piše življenje in ki bi jo v svojih variantah našli v vrstah slovenskih večernic pri Mohorjevi družbi. Bistvo »izpovedi nekega življenja« je na jasni vsebini zgrajenem tekstu in moralno-didaktični temi, v kateri pripovedovalec na način samospoznanja o zmotah in »življenjskih padcih« razrešuje življenjski labirint.

Življenjska zgodba mladoporočenega pripovedovalca se začenja idilično: »Bila sva mlada, neizkušena in polna načrtov. Stanovanje sva dobila v sicer stari hiši, pa to naju ni motilo. Sploh nisva opazila, da je streha puščala vodo in da je odpadal omet z zunanjih sten. Nič bolje ni bilo s stenami v kuhinji in spalnici (...) Bil je čudovit občutek: prebivati v svojem lastnem stanovanju!« (str. 3) in v podobnem sti-

lu do konca izpovedi. Mlada družina, hčerkica, ženina bolezen, tašča, težave v službi, sosedino zapeljevanje neizkušenega moža, ženina smrt, čez leto in dan poroka s sosedo. Banalna zgodba, da bi ji težko našli par v sočasni prozni ustvarjalnosti pri nas.

Literatura se v Švajncerjevi prozi Ko zori človek umika didaktiki in prikritemu moraliziranju, tako da postopek pisanja, stil, literarnost literature zahtevnejšega bralca odbija. Ko zori človek je tipičen primer obrtne literature, v kateri je postopek pisanja ali obvladovanje pisanja podrejen zgodnji shemi z vnaprej znanim tokom od začetnih idiličnih stanj, vmesnih »življenjskih pretresov«, do končnih razrešitev-zrelega človeka. Pisateljeva dolžnost je zapolniti to shemo s stavki, stranmi, vendar tako, da se postopek pisanja podreja shemi. Jezik teksta ostaja klišejski, pripoveden, saj gre v tekstu za izpoved nekega življenja, dodajmo, izpoved življenja delavca, ki mu ni pomembna zgodba, pač pa njena samoobtožujoča in pomilujoča poanta. Tej se prepušča tudi avtor, zapisovalec izpovedi. Zdi se, da je morala zgodbe jasna na koncu teksta, ko žena Marjeta umre in nadležna soseda doseže svoje — še vedno neizkušenega ženina. Da je splošni morali in tašči zadoščeno, mora med ženino smrtjo in novo poroko preteči še leto dni.

»Odločiti se bom moral, Marjetka je majhna, tašča gre v leta, jaz pa sem še poln moči. Navsezadnje dva človeka lahko združijo vsakdanje skrbi in prenačljiva jeza.« (str. 229) Naša jeza ni prenačljiva!

M. Z.